

Eugenio d'Ors en de Liturgie

Bron:

De Pelgrim
2e jaargang, nr. 1
maart 1931
p. 81–82.

Speciaal Gezelle-herdenkingsnummer.

Online raadpleegbaar via:

<https://erfgoedparels.be/item/1330>

of

<https://go.wander.be/brocade/imageviewer/universalviewer/uv.html#?manifest=/iiif/a327eff34b25c890424021bb417ec8d673f4812d/manifest&config=/iiif/viewercfg.phtml%3Fcg=uauniversalviewer&locales=>

De befaamde Spaansche essayist Eugenio d'Ors wijdt in „Les Nouvelles Littéraires" een opstel aan het boek van Romano Guardini: „De Geest van de Liturgie." Vooreerst deze bestatiging dat het katholicisme, dat sinds de opkomst van het protestantisme eerder een defensieve houding had aangenomen, nu op zijn beurt een offensief op groote schaal heeft ingezet.

Daarna wijst hij op den anti-franciscaanschen geest van Guardini's werk als gevolg van de anti-sentimentaliteit; het wantrouwen tegenover de emotie die de liturgische kunst van Beuron kenmerkt. En hoe de eenheid van het liturgisch gebed zich te verdedigen heeft tegen de meer volksche vormen van plaatselijke vereeringen. Ook is hij anti-ignatiaansch door zijn voorrang van de rede op de moraal, het Logos op het Ethos. En ten slotte volgens de bemerking van d'Ors staat hij ook gekant tegen de mystieke strooming van da Kempis.

Origineel (Frans)

„Mon Dieu, jusqu'à quel point ils ont été seuls, ces hommes du XIXe siècle, nos pères — les mêmes qu'avait submergés la vague du romantisme politique! — Ils ont prêté foi au triste mythe de la „vie intérieure," et voici que chacun, dans un jeu lugubre, s'est contenté de sa propre

Vertaling (Nederlands)

"Mijn God, in welke mate zijn ze alleen geweest, die mensen van de negentiende eeuw, onze vadersen — dezelfden die overspoeld waren door de golf van het politieke romantisme! Ze hebben geloof gehecht aan de trieste mythe van de „innerlijke leven," en zie hoe ieder, in een

âme, ce qui était comme se contenter du propre vide. Et c'est ainsi qu'ils sont tombés si bas, dans l'abîme du désespoir et de l'anarchie.

Mais, voici que le même excès du mal, apporte le salut. Pour l'humanité souffrante de vague d'âme, voici les sanatoria vivifiants de la liturgie, dans l'atmosphère raréfiée de ces hauteurs où l'intelligence ne se contamine d'aucun relent biologique. Ici, justement, parce que l'air est si froid, on peut être et rester *ensemble*. Le rite nous réunit. La Lettre se charge de toutes nos voix. Je ne me sens plus seul, et mon cœur bat en mesure, en des rythmes réguliers et graves, avec celui de chaque homme, dans n'importe quel peuple ou quelle race, dans n'importe quel paysage ou climat, avec les vivants et les morts, au sein de l'universelle Culture et, avec, bâtie sur la cité de la Culture, l'autre cité, celle de la Communion des Saints... A chaque fête de l'année, à chaque époque ou solennité, chargées de sens, comblées de valeur de perpétuation, gonflées d'idéale plénitude, quand mes mains se joignent dans la prière liturgique, chacune d'elles ignore si celle qui la retiendra appartient au même corps ou bien au corps d'un frère... Mais, que dis-je „frère?" Ce n'est pas la *fraternité* — émotion franciscaine encore — qui se produit ici. Ce n'est pas la fraternité, mais la symbiose.

naargeestig spel, genoeg heeft genomen met zijn eigen ziel, wat hetzelfde was als genoeg nemen met de eigen leegte. En zo zijn zij zo diep gevallen, in de afgrond van de wanhoop en de anarchie.

Maar zie, diezelfde overmaat aan kwaad brengt de redding. Voor de mensheid die lijdt aan zielenpijn, zijn hier de verkwikkende sanatoria van de liturgie, in de ijle atmosfeer van die hoogten waar het verstand niet besmet raakt door enige biologische nasleep. Hier, juist omdat de lucht zo koud is, kan men *samen* zijn en blijven. Het ritueel verenigt ons. De Letter neemt al onze stemmen op zich. Ik voel me niet langer alleen, en mijn hart slaat in de maat, in regelmatige en ernstige ritmes, mee met dat van elke mens, in welk volk of welk ras ook, in welk landschap of klimaat ook, met de levenden en de doden, in de schoot van de universele Cultuur en, met de andere stad gebouwd op de stad van de Cultuur: die van de Gemeenschap van de Heiligen... Bij elk feest van het jaar, bij elk tijdperk of plechtigheid, beladen met betekenis, vervuld van waarde tot bestendiging, gezwollen van ideale volheid, wanneer mijn handen zich sluiten in het liturgisch gebed, weet elk van hen niet of de hand die haar zal vasthouden toebehoort aan hetzelfde lichaam of aan het lichaam van een broeder... Maar wat zeg ik, „broeder?" Het is niet de broederlijkheid — de franciscaanse emotie — die zich hier voltrekt. Het is niet de broederlijkheid, maar de symbiose.

C'est une vie commune qui me réunit avec les hommes quand vient cette Nativité, qu'à nouveau il nous a été donné de vivre, nous, trois et sept fois heureux! Et à la joyeuse Epiphanie, et à la Passion, et à l'Ascension et dans l'espoir de la Pentecôte, et dans la mûre récolte de la Fête-Dieu, et dans le Jour des Morts, et dans chaque office, et chaque rite, et chaque *Sanctus* et chaque *Amen*. En latin, ou presque en latin, avec des formules uniformes, égales sur toute la terre, loin de la Babel des piétés vernaculaires. Ponctuellement, invariablement: Une seule Figure, dans le temps et dans l'espace, sous les yeux d'un seul Seigneur, qui peut tout embrasser d'un seul regard...

* * *

On n'a pas manqué d'élever quelque part, dans le monde catholique, le reproche d'audace au sujet du mouvement de Beuron. Ceux qui refuseraient de voir là-dedans autre chose qu'une tentative réactionnaire concernant le culte et tendant à y rétablir tous les soins de scrupule et de pureté qu'il avait connus jadis, considèrent avec effroi les perspectives ouvertes par les livres de Herwegen, de Peter Wust, de Romano Guardini. Et ce fait que, d'après la pensée du deuxième de ces auteurs, le „printemps liturgique" coïncide avec un „printemps métaphysique" doit leur paraître révélateur d'une attitude non moins risquée que ne l'a paru à quelques-uns mon propre point de vue, quand j'ose réunir, dans une commune „palpitation des temps," le sens de la réhabilitation de

Het is een gemeenschappelijk leven dat mij met de mensen verenigt wanneer deze Kerstmis aanbreekt, die ons opnieuw gegeven is te beleven, ons, drie en zeven maal gelukkigen! En bij de vreugdevolle Driekoningen, en bij de Passie, en bij de Hemelvaart en in de hoop op Pinksteren, en bij de rijpe oogst van Sacramentsdag, en op Allerzielen, en in elke ambt, en elk ritueel, en elk *Sanctus* en elk *Amen*. In het Latijn, of bijna in het Latijn, met uniforme formules, gelijk over de hele aarde, ver weg van de Babelse spraakverwarring van de volkse vroomheid. Punctueel, onveranderlijk: Eén enkele Figuur, in de tijd en in de ruimte, onder de ogen van één enkele Heer, die alles met één enkele blik kan omvatten...

* * *

Men heeft hier of daar in de katholieke wereld niet nagelaten de beschuldiging van overmoed te uiten aan het adres van de beweging van Beuron. Zij die daarin niets anders willen zien dan een reactionaire poging met betrekking tot de eredienst, die erop gericht is alle zorg voor nauwgezetheid en zuiverheid die zij weleer had gekend te herstellen, beschouwen met ontzetting de perspectieven die geopend worden door de boeken van Herwegen, van Peter Wust, van Romano Guardini. En het feit dat, volgens de gedachte van de tweede van deze auteurs, de „liturgische lente" samenvalt met een „metafysische lente," moet hen wel voorkomen als een houding die niet minder gewaagd is dan mijn eigen standpunt heeft geschenen aan sommigen, wanneer ik het aandurf om, in een gemeenschappelijke „hartslag der

la liturgie en religion et celui de la
réhabilitation du dessin en peinture."

tijden," de betekenis van het herstel van
de liturgie in de religie te verenigen met
die van het herstel van de tekening in de
schilderkunst."

Samenvatting en Betekenis

Dit filosofische betoog van Eugenio d'Ors beschrijft een **radicale ommekeer in de katholieke cultuur en kunst** rond 1930. Het keert zich fel tegen het 19e-eeuwse individualisme en pleit voor een terugkeer naar universele, strakke wetten.

Hieronder staat de samenvatting van de kernpunten en de diepere betekenis van de tekst:

1. Korte Samenvatting per Thema

- **De crisis van de 19e eeuw:** D'Ors stelt dat de mensheid in de 19e eeuw is doorgeslagen in "het innerlijke leven" en de politieke romantiek. Dit extreme individualisme leidde volgens hem tot absolute eenzaamheid, leegte en anarchie.
- **De liturgie als redding:** De oplossing voor deze spirituele crisis ligt in de katholieke liturgie. De vaste rituelen, de Latijnse taal en de strenge wetten werken als een "sanatorium": ze halen de mens uit zijn eigen emoties en verbinden hem met een universele gemeenschap van zowel levenden als doden.
- **Symbiose in plaats van emotie:** Het doel is niet een emotionele, "broederlijke" verbondenheid (zoals bij de Franciscanen), maar een diepere, biologische *symbiose* waarbij het individu opgaat in één groter geheel onder het oog van God.
- **De link met de kunst:** De tekst eindigt met een parallel tussen religie en kunst. Net zoals de liturgie de orde in de religie herstelt, zo herstelt de **tekening (de strakke lijn)** de orde en de structuur in de schilderkunst.

2. De Diepere Betekenis en Context

De tekst is een perfect voorbeeld van het **spiritueel objectivisme** en de **liturgische beweging** die destijds in West-Europa opkwam.

A. Reactie tegen de Romantiek en het Sentiment

D'Ors (en de geciteerde denkers zoals Romano Guardini) waren klaar met het "sentimentele" geloof. Ze vonden dat religie niet moest gaan over *hoe jij je voelt* (het ethos), maar over de universele waarheid en de rede (het logos). Vandaar de metafoor dat de lucht in de liturgie "koud" is: het is vrij van menselijke, biologische drift.

B. De invloed van de Kunstschool van Beuron

Er wordt specifiek verwezen naar de **beweging van Beuron**. Dit was een groep Duitse benedictijner monniken die een heel strakke, bijna geometrische religieuze kunststijl ontwikkelden, geïnspireerd op de Egyptische en vroeg-christelijke kunst. Deze kunst was niet realistisch of emotioneel, maar zocht naar tijdloze wetten, rust en monumentaliteit.

C. Wat betekende dit voor de kunstenaars van *De Pelgrim*?

Dit essay verklaart exact waarom kunstenaars zoals **Eugeen Yoors** (wiens werk in hetzelfde tijdschrift stond) braken met het realisme:

1. **De strakke lijn (het herstel van de tekening):** In plaats van vloeiende, emotionele penseelstreken, kozen zij voor de loodrechte en horizontale constructie (zoals de zware glas-in-loodlijnen van Yoors).
2. **Geen sentiment, maar dogma:** De personages in hun kunst (zoals de engelen en apostelen die je eerder zag) kijken zelden emotioneel; ze zijn hiëratisch, strak en monumentaal, alsof ze rechtstreeks uit een eeuwenoud ritueel stappen.

Kortom: de tekst is het intellectuele manifest achter de **Art Déco-achtige, strakke religieuze kunst** van het interbellum. Het claimt dat ware kunst en ware religie discipline, structuur en universele wetten nodig hebben om te overleven.

BEELDENDE KUNSTEN

EUGENIO D'ORS EN DE LITURGIE

De befaamde Spaansche essayist Eugenio d'Ors wijdt in „Les Nouvelles Littéraires” een opstel aan het boek van Romano Guardini: „De Geest van de Liturgie.” Vooreerst deze bestatiging dat het katholicisme, dat sinds de opkomst van het protestantisme eerder een defensieve houding had aangenomen, nu op zijn beurt een offensief op groote schaal heeft ingezet.

Daarna wijst hij op den anti-franciscaanschen geest van Guardini's werk als gevolg van de anti-sentimentaliteit; het wantrouwen tegenover de emotie die de liturgische kunst van Beuron kenmerkt. En hoe de eenheid van het liturgisch gebed zich te verdedigen heeft tegen de meer volksche vormen van plaatselijke vereeringen. Ook is hij anti-ignatiaansch door zijn voorrang van de rede op de moraal, het Logos op het Ethos. En ten slotte volgens de bemerking van d'Ors staat hij ook gekant tegen de mystieke strooming van de Kempis.

„Mon Dieu, jusqu'à quel point ils ont été seuls, ces hommes du XIXe siècle, nos pères — les mêmes qu'avait submergés la vague du romantisme politique! — Ils ont prêté foi au triste mythe de la „vie intérieure,” et voici que chacun, dans un jeu lugubre, s'est contenté de sa propre âme, ce qui était comme se contenter du propre vide. Et c'est ainsi qu'ils sont tombés si bas, dans l'abîme du désespoir et de l'anarchie.

Mais, voici que le même excès du mal, apporte le salut. Pour l'humanité souffrante de *vague d'âme*, voici les sanatoria vivifiants de la liturgie, dans l'atmosphère raréfiée de ces hauteurs où l'intelligence ne se contamine d'aucun relent biologique. Ici, justement, parce que l'air est si froid, on peut être et rester *ensemble*. Le rite nous réunit. La Lettre se charge de toutes nos voix. Je ne me sens plus seul, et mon cœur bat en mesure, en des rythmes réguliers et graves, avec celui de chaque homme, dans n'importe quel peuple ou quelle race, dans n'importe quel paysage ou climat, avec les vivants et les morts, au sein de l'universelle Culture et, avec, bâtie sur la cité de la Culture, l'autre cité, celle de la Communion des Saints... A chaque fête de l'année, à chaque époque ou solennité, chargées de sens, comblées de valeur de perpétuation, gonflées d'idéale plénitude, quand mes mains se joignent dans la prière liturgique, chacune d'elles ignore si celle qui la retiendra appartient au même corps ou bien au corps d'un frère... Mais, que dis-je „frère?” Ce n'est pas la *fraternité* — émotion franciscaine encore — qui se produit ici. Ce n'est pas la fraternité, mais la symbiose. C'est une vie commune qui me réunit avec les hommes quand vient cette Nativité, qu'à nouveau il nous a été donné de vivre, nous, trois et sept fois heureux! Et à la joyeuse Epiphanie,

81

et à la Passion, et à l'Ascension et dans l'espoir de la Pentecôte, et dans la mûre récolte de la Fête-Dieu, et dans le Jour des Morts, et dans chaque office, et chaque rite, et chaque *Sanctus* et chaque *Amen*. En latin, ou presque en latin, avec des formules uniformes, égales sur toute la terre, loin de la Babel des piétés vernaculaires. Ponctuellement, invariablement: Une seule Figure, dans le temps et dans l'espace, sous les yeux d'un seul Seigneur, qui peut tout embrasser d'un seul regard...

* * *

On n'a pas manqué d'élever quelque part, dans le monde catholique, le reproche d'audace au sujet du mouvement de Beuron. Ceux qui refuseraient de voir là-dedans autre chose qu'une tentative réactionnaire concernant le culte et tendant à y rétablir tous les soins de scrupule et de pureté qu'il avait connus jadis, considèrent avec effroi les perspectives ouvertes par les livres de Herwegen, de Peter Wust, de Romano Guardini. Et ce fait que, d'après la pensée du deuxième de ces auteurs, le „printemps liturgique” coïncide avec un „printemps métaphysique” doit leur paraître révélateur d'une attitude non moins risquée que ne l'a paru à quelques-uns mon propre point de vue, quand j'ose réunir, dans une commune „palpitation des temps,” le sens de la réhabilitation de la liturgie en religion et celui de la réhabilitation du dessin en peinture.”